

ОГЛЯД

судової практики Верховного Суду

щодо забезпечення позову у господарському судочинстві

(актуальна судова практика станом на 27.04.2026)

- ❖ **Щодо наявності підстав для вжиття заходів забезпечення позову в частині заборони припинення чи обмеження постачання до нежитлових приміщень електроенергії, теплоносія, води та водовідведення (каналізації)**
- ❖ **Щодо заборони застосування заходів забезпечення позову шляхом заборони банку, який перебуває у процедурі ліквідації, вчиняти дії зі стягнення заборгованості**
- ❖ **Щодо неможливості вирішення судом касаційної інстанції питання про забезпечення позову**
- ❖ **Щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення Антимонопольного комітету України у справі про визнання недійсним такого рішення**
- ❖ **Щодо окремого процесуального режиму розгляду заяв про вжиття заходів забезпечення позову**
- ❖ **Щодо збереження заходів забезпечення позову після набрання законної сили судовим рішенням про відмову в позові**

Щодо наявності підстав для вжиття заходів забезпечення позову в частині заборони припинення чи обмеження постачання до нежитлових приміщень електроенергії, теплоносія, води та водовідведення (каналізації)

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 910/15778/25 від 22.04.2026 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: https://revestr.court.gov.ua/Review/135888673 	Відповідно до статті 136 ГПК України господарський суд за заявою учасника справи має право вжити передбачених статтею 137 ГПК України заходів забезпечення позову. Забезпечення позову допускається як до пред`явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, а також з інших підстав, визначених законом. Обґрунтування необхідності забезпечення позову полягає у доказуванні обставин, з якими пов`язано вирішення питання про забезпечення позову. Згідно із пунктами 2, 4 частини першої статті 137 ГПК України позов забезпечується, зокрема, заборonoю відповідачу вчиняти певні дії; заборonoю іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші зобов'язання. Забезпечення позову по суті - це обмеження суб'єктивних прав, свобод та інтересів відповідача з метою реалізації в

майбутньому судових рішень і задоволених вимог позивача.

Водночас забезпечення позову за правовою природою є засобом запобігання можливим порушенням майнових прав чи охоронюваних законом інтересів юридичної або фізичної особи, метою якого є уникнення можливого порушення в майбутньому прав та охоронюваних законом інтересів позивача, а також можливість реального виконання рішення суду та уникнення будь-яких труднощів при виконанні у випадку задоволення позову.

При вирішенні питання про вжиття заходів забезпечення позову господарський суд має оцінити обґрунтованість доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням: розумності, обґрунтованості, адекватності та співмірності вимог заявника щодо забезпечення позову; забезпечення збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу; наявності зв'язку між конкретним заходом забезпечення позову і предметом позовної вимоги; ймовірності утруднення виконання або невиконання рішення господарського суду, імовірності ускладнення чи непоновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, у разі невжиття таких заходів; запобігання порушенню у зв'язку із вжиттям таких заходів прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що не є учасниками цього судового процесу.

Достатньо обґрунтованим для забезпечення позову є підтверджена доказами наявність фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного виду забезпечення позову.

Адекватність заходу забезпечення позову, що застосовується господарським судом, визначається його відповідністю вимогам, на забезпечення яких він вживається.

Крім того, заходи забезпечення позову повинні бути співмірними із заявленими позивачем вимогами. Співмірність передбачає співвідношення господарським судом негативних наслідків від вжиття заходів забезпечення позову з тими негативними наслідками, які можуть настати в результаті невжиття цих заходів, з урахуванням відповідності прав чи законних інтересів, за захистом яких заявник звертається до суду, вартості майна, на яке він просить накласти арешт, чи майнових наслідків заборони відповідачу здійснювати певні дії.

Верховний Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій щодо необхідності та обґрунтованості вжиття заходів забезпечення позову в частині заборони припинення чи обмеження постачання до нежитлових приміщень електроенергії, теплоносія, води та водовідведення (каналізації).

Вказані заходи не є тотожними позовним вимогам про визнання права володіння та користування. Заборона на відключення базових життєзабезпечувальних комунікацій будівлі спрямована не на вирішення спору по суті, а виключно на підтримання фізичного та технічного стану спірного майна (status quo) до моменту ухвалення остаточного рішення суду. Припинення постачання тепла, електроенергії, водопостачання та водовідведення

(каналізації) в умовах експлуатації великого торговельно-офісного комплексу може призвести до незворотних наслідків

Невжиття заходів забезпечення позову в цій частині несе реальну загрозу знищення або істотного пошкодження майна позивача та самого об'єкта оренди, що зробить неможливим ефективний захист прав позивача у разі задоволення його позову, оскільки приміщення можуть стати непридатними для використання за цільовим призначенням. Заборона на відключення комунікацій є співмірною, не позбавляє власників права власності і не покладає на них надмірного тягаря, оскільки позивач продовжує нести обов'язок з оплати спожитих комунальних послуг згідно з умовами договорів.

Щодо заборони застосування заходів забезпечення позову шляхом заборони банку, який перебуває у процедурі ліквідації, вчиняти дії зі стягнення заборгованості

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 910/11728/25 від 29.01.2026 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: https://reyestr.court.gov.ua/Review/133691529 	Під час вирішення питання про вжиття заходів щодо забезпечення позову господарським судам слід враховувати, що такими заходами не повинні блокуватися господарська діяльність юридичної особи, порушуватися права осіб, що не є учасниками судового процесу, застосовуватися обмеження, не пов'язані з предметом спору. Законодавець встановлює також обмеження у застосуванні заходів забезпечення позову шляхом прямої заборони на застосування окремих заходів забезпечення позову. Такі заборони передбачені, зокрема, положеннями ст.137 ГПК. Згідно з ч.7 ст.137 ГПК не допускається забезпечення позову шляхом: - накладення арешту на майно (активи), у тому числі грошові кошти, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, або банку, що ліквідується відповідно до Закону "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", яке належить або підлягає передачі чи сплаті Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або банку, віднесеному до категорії неплатоспроможних, банку, що ліквідується відповідно до Закону "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", і знаходиться у нього чи інших осіб;

- встановлення заборони або обов'язку Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, банку, віднесеному до категорії неплатоспроможних, банку, що ліквідується відповідно до Закону "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", їх посадовим особам, іншим особам під час реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб майна (активів) банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, вчиняти певні дії або встановлення обов'язку для таких осіб утримуватися від вчинення певних дій.

З дня початку процедури ліквідації банку втрачають чинність публічні обтяження чи обмеження на розпорядження (у тому числі арешти, заборони прийняття рішень про продаж або про вчинення інших дій з продажу) будь-яким майном (активами), у тому числі коштами банку. Накладення нових обтяжень чи обмежень (у тому числі арештів, заборони прийняття рішень про продаж або про вчинення інших дій з продажу) на майно (активи), у тому числі кошти банку, не допускається (п.7 ч.2 ст.46 Закону "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб").

Не допускається забезпечення позову шляхом встановлення заборони або обов'язку Фонду, банку, віднесеному до категорії неплатоспроможних, банку, що ліквідується відповідно до цього Закону, їх посадовим особам, іншим особам під час реалізації Фондом майна (активів) банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, вчиняти певні дії або шляхом встановлення обов'язку для таких осіб утримуватися від

вчинення певних дій (п.2 ч.7 ст.137 ГПК, ч.18 ст.51 Закону "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб").

Положення вказаних норм законодавства вказують на неможливість забезпечення позову шляхом заборони Фонду утримуватися від вчинення певних дій під час здійснення ліквідаційної процедури банку та виведення його з ринку. Зокрема, це стосується і зупинення дій рішення виконавчої дирекції Фонду в частині реалізації включених до складу лоту майнових прав.

Стаття 137 ГПК містить імперативну заборону застосування заходів забезпечення позову шляхом встановлення заборони Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та банку, що ліквідується відповідно до Закону "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", їх посадовим особам, іншим особам вчиняти певні дії або встановлення обов'язку для таких осіб утримуватися від вчинення певних дій не залежно від характеру (виду) таких дій.

Вжиття заходів забезпечення позову в тому вигляді, в якому просить позивач свідчить про втручання в діяльність Фонду під час здійснення ліквідаційної процедури банку.

Щодо неможливості вирішення судом касаційної інстанції питання про забезпечення позову

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Ухвала ВП ВС № 925/632/19 від 21.01.2026 року, з текстом ухвали можна ознайомитися за посиланням: https://reyestr.court.gov.ua/Review/135386631 	Суд касаційної інстанції при розгляді касаційних скарг діє у порядку та межах, визначених ГПК України, його повноваження обмежені правилами глави 2 розділу IV ГПК України «Касаційне провадження». Саттею 300 ГПК України визначено межі розгляду справи судом касаційної інстанції, яка передбачає, що, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, та на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє правильність застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права. Суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази. У суді касаційної інстанції не приймаються і не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Згідно із частиною першою статті 301 ГПК України у суді касаційної інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи судом першої інстанції у порядку спрощеного позовного провадження з урахуванням статті 300 цього Кодексу.

Відповідно до визначених процесуальним законом повноважень та функцій Верховний Суд здійснює перевірку рішень судів першої та апеляційної інстанцій, що виключає можливість вирішення процесуального питання забезпечення позову на цій стадії розгляду справи.

На відміну відсудів першої та апеляційної інстанцій саме суд касаційної інстанції є судомправа, тобто тієюсудовою інституцією, яка не наділена повноваженнями встановлювати обставини та оцінювати докази, якими такі обставини підтверджуються.

Оскільки під час розгляду і вирішення заяви про забезпечення позову необхідним є встановлення наявності або відсутності підстав для забезпечення позову з урахуванням установлених фактичних обставин кожної конкретної справи, а обґрунтованим для забезпечення позову є підтверджена доказами наявність фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного виду забезпечення позову, то вирішення цієї заяви безпосередньо пов'язано з необхідністю оцінки доказів і встановлення обставин, що не є притаманним для суду касаційної інстанції.

У касаційному провадженні передбачена інша процедура, властива лише суду касаційної інстанції, - процесуальна можливість на стадії касаційного розгляду справи зупинити виконання або дію оскаржуваного судового рішення.

Вирішення питання про забезпечення позову правилами 2 розділу IV ГПК України «Касаційне провадження» не передбачене та до компетенції Верховного Суду не належить.

Щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення Антимонопольного комітету України у справі про визнання недійсним такого рішення

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 922/1327/25 від 22.09.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130409519 	Заходи забезпечення позову повинні узгоджуватися з предметом та підставами позову, на забезпечення якого подана відповідна заява, а особа, що заявляє про необхідність вжиття заходів забезпечення позову судом, зобов'язана довести зв'язок між неприйняттям таких заходів і утрудненням чи неможливістю виконання судового акта постановленого саме у цій справі. Оскільки метою вжиття заходів до забезпечення позову є запобігання утрудненню чи неможливості виконання рішення господарського суду, прийнятого за результатами розгляду справи, у якій було подано позов, в разі його задоволення, а не будь-якого рішення, ухваленого судом у іншій справі. З наведеного слідує, що не існує універсального алгоритму застосування заходів забезпечення позову за заявами у справах, оскільки їх вжиття (або відмова у такому) знаходиться у логічно-послідовній залежності від предмета та підстав позову, правового обґрунтування вимог кожного конкретного господарського спору, видам забезпечення, доводам і аргументам сторін. Беручи до уваги зміст позовних вимог (визнання недійсним та скасування рішення АМК), підстави позову, ураховуючи,

що відповідно до антиконкурентного законодавства, Закон України "Про захист економічної конкуренції" визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин; а згідно з приписом частини одинадцятої статті 137 ГПК України не допускається вжиття заходів забезпечення позову, які за змістом є тотожними задоволенню заявлених позовних вимог, якщо при цьому спір не вирішується по суті, водночас, забезпечення позову шляхом зупинення дії оскаржуваного рішення АМК призводить до продовження діяльності заявником/позивачем/відповідачем у антимонопольній справі на противагу рішенню АМК, згідно з яким така діяльність визнана протиправною (здійснення антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів торгів).

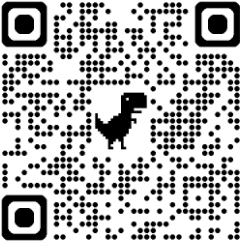
Щодо окремого процесуального режиму розгляду заяв про вжиття заходів забезпечення позову

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 916/1403/25 від 13.08.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: https://reyestr.court.gov.ua/Review/129492834 	У вирішенні питання щодо застосування судом апеляційної інстанції норм частини першої статті 175 ГПК України Верховний Суд вважає за необхідне окремо підкреслити та наголосити, що процесуальний порядок провадження у господарських справах визначається ГПК України та іншими законами України, якими встановлюється зміст, форма, умови виконання процесуальних дій, сукупність процесуальних прав і обов'язків суб'єктів господарсько-процесуальних правовідносин та гарантій їх реалізації. Суд наголошує на тому, що питання вирішення заяви про вжиття запобіжних заходів для забезпечення позову до подання позовної заяви урегульовано Розділом I ГПК України Глава 10 "Забезпечення позову". Разом із тим, положення частини першої статті 175 ГПК України містяться у Розділі III ГПК України Глава 2 "Відкриття провадження у справі". Глава 10 "Забезпечення позову" є окремим видом судового провадження, який містить у собі окремий процесуальний режим розгляду, а тому до заяв, якими ініційовано питання щодо вжиття заходів забезпечення позову, як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи не підлягають положення норм процесуального

	кодексу, які підлягають застосуванню у позовному провадженні.
--	--

Щодо збереження заходів забезпечення позову після набрання законної сили судовим рішенням про відмову в позові

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 910/3427/24 від 23.04.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126800041 	Забезпечення позову застосовується як гарантія задоволення законних вимог позивача. Суд не повинен скасовувати вжиті заходи до виконання рішення або зміни способу його виконання, за винятком випадків, коли потреба у забезпеченні позову з тих чи інших причин відпала або змінились певні обставини, що спричинили застосування заходів забезпечення позову, або забезпечення позову перешкоджає належному виконанню судового рішення. Відповідно до ч. 1 ст. 145 ГПК України суд може скасувати заходи забезпечення позову з власної ініціативи або за вмотивованим клопотанням учасника справи. Ч. 4 ст. 145 ГПК України встановлено, що за результатами розгляду клопотання про скасування заходів забезпечення позову, вжитих судом, постановляється ухвала. Згідно з ч.ч. 9,10 ст. 145 ГПК України у випадку залишення позову без розгляду, закриття провадження у справі або у випадку ухвалення рішення щодо повної відмови у задоволенні позову, суд у відповідному судовому рішенні зазначає про скасування заходів забезпечення позову. В такому разі заходи забезпечення позову зберігають свою дію до набрання законної сили відповідним рішенням або ухвалою

суду.

З аналізу наведених приписів убачається, що скасування заходів забезпечення позову допускається як за ініціативою суду, так і на підставі вмотивованого клопотання учасника справи - за умови втрати чинності обставинами, що зумовлювали їх застосування. Вирішальне значення у цьому разі має оцінка актуальності підстав для збереження забезпечення на час розгляду питання про його скасування. Якщо ж такі підстави відпали - збереження заходів забезпечення є необґрунтованим.

Якщо у межах відповідного судового провадження спір між сторонами остаточно вирішено, а позовну вимогу, задля забезпечення якої вживалися відповідні заходи, залишено без задоволення рішенням суду, що набрало законної сили, - такі заходи втрачають своє процесуальне призначення. За цих умов факт набрання законної сили судовим рішенням про відмову в позові свідчить про відсутність правової доцільності у подальшому збереженні забезпечення позову й становить самостійну підставу для його скасування.

Водночас ці положення не виключають можливість окремого вирішення питання про скасування таких заходів у межах розгляду заяви відповідного учасника провадження, за умови вжиття заходів забезпечення позову судом до подання позовної заяви.